

Aproximació etnogràfica a la diversitat cultural

2015/2016

Codi: 101279

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500256 Antropologia social i cultural	FB	1	1

Professor de contacte

Nom: Josep Lluís Mateo Dieste

Correu electrònic: JosepLluis.Mateo@uab.cat

Utilització de llengües

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Equip docent

Sílvia Gómez Mestres

Prerequisits

No n'hi ha

Objectius

CONTEXTUALITZACIÓ I OBJECTIUS FORMATIUS DE L'ASSIGNATURA

Assignatura de Primer curs que desenvolupa la formació bàsica per cursar els estudis d'Antropologia Social i Cultural i que correspon a la matèria bàsica 'Conceptes i camps bàsics de l'Antropologia'.

Introducció als camps clàssics de l'Antropologia (economia, política, parentiu, religió) a través de casos etnogràfics específics i el detall d'una monografia, per tal de proporcionar una aproximació holista a la diversitat cultural i permetre el contrast amb el nostre context sociocultural i amb d'altres exemples etnogràfics.

Grup 1. Aproximació etnogràfica a la diversitat cultural. El cas del Magreb

Prof. Josep Lluís Mateo Dieste

OBJECTIUS FORMATIUS:

Els alumnes han de reconèixer i identificar la realitat complexa i canviant dels pobles del Magreb, des del passat recent fins a la situació social actual, marcada per processos de modernització. L'alumnat ha de ser capaç de detectar i analitzar les dimensions socioculturals centrals així com els principals canvis i continuïtats de les societats magribines en els seus principals àmbits: l'àmbit econòmic i ecològic, l'àmbit polític i d'organització social, les relacions de parentiu, i les varietats simbòliques i rituals. A partir d'aquí es presentaran estudis de cas, i s'oferiran eines per analitzar aquesta àrea des d'un punt de vista dinàmic, tot considerant el conflicte pel poder, la construcció de desigualtats sexuals i comunitàries i l'impacte dels processos de modernització (colonització, urbanització, emigració), per tal de poder interpretar fenòmens contemporanis.

Grup 2. Aproximació etnogràfica a la diversitat cultural. El cas de Catalunya des d'una perspectiva comparativa

Prof.: Sílvia Gómez Mestres

OBJECTIUS FORMATIUS:

Els alumnes han de reconèixer i identificar la diversitat i els processos de transformació social de la realitat sociocultural de Catalunya. L'alumne ha de ser capaç d'identificar els principals canvis i discontinuïtats de la societat catalana des de temps recents fins a l'actualitat. A partir de diferents estudis de cas ens endinsarem en la realitat complexa de la nostra propia societat centrant-nos en els àmbits més clàssics de l'antropologia social i cultural (relacions de parentiu i relacions de gènere, estratègies de producció i reproducció, l'ecologia, sistemes d'organització social i relacions de poder, religió, manifestacions rituals i simbòliques), i incorporant els fenòmens socials més actuals (processos migratoris, noves economies i ecologies, processos de patrimonialització de la cultura, entre altres). Es presentaran estudis de cas que permetin avaluar tots aquests aspectes tenint en compte la seva historicitat i realitat contextual a diferents escales, de forma dinàmica i comparativa.

Competències

- Aprehendre la diversitat cultural a través de l'etnografia i avaluar críticament els materials etnogràfics com a coneixement de contextos locals i com a proposta de models teòrics.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
- Respectar la diversitat i la pluralitat d'idees, persones i situacions.
- Utilitzar el corpus etnogràfic i teòric de la disciplina amb capacitat d'anàlisi crítica i de síntesi.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar teòricament exemples etnogràfics de diversitat cultural en els àmbits del parentiu, l'economia, la política i la religió.
2. Analitzar un fet d'actualitat des de la perspectiva antropològica.
3. Aplicar el coneixement de la variabilitat cultural i de la gènesi d'aquesta per evitar les projeccions etnocèntriques.
4. Aplicar els conceptes bàsics de l'antropologia social i cultural a la comprensió de les relacions entre diferents societats i cultures.
5. Conèixer i comprendre els processos diversos de relació intercultural.
6. Identificar la variabilitat sociocultural a través de textos etnogràfics i fonts audiovisuals.
7. Interpretar la diversitat cultural a través de l'etnografia.
8. Participar en debats sobre fets històrics i actuals respectant les opinions dels altres participants.
9. Prendre consciència de la diversitat cultural a través de l'etnografia.
10. Utilitzar el corpus etnogràfic en la crítica cultural.
11. Utilitzar els conceptes bàsics de l'antropologia social i cultural per comprendre les relacions entre diferents societats i cultures.

Continguts

Grup 1. Aproximació etnogràfica a la diversitat cultural. El cas del Magreb

Prof. Josep Luís Mateo Dieste

1. Introducció

- Etnocentrisme i alteritat
- Diversitats: ètnia, religió, classe
- Etnografiar el Magreb

2. Relacions econòmiques i organització social

- Nòmades, sedentaris i medines
- Sistemes agrícoles i ramaders en transició
- Formes d'intercanvi

3. Poder, parentiu i organització social

- Què és una tribu?
- El poder de la genealogia
- Patrons i clients

4. Parentiu i relacions de gènere

- Dimensions del parentiu
- Matrimoni i aliança
- Nocions de persona i gènere
- Relacions de gènere i contrapoders

5. Islam, text i religió popular

- Religió, màgia i sistemes simbòlics
- Islam popular
- Moviments de revitalització

Grup 2. Aproximació etnogràfica a la diversitat cultural. El cas de Catalunya des d'una perspectiva comparativa

Prof. Sílvia Gómez Mestres

Tema 1: Estudi de la pròpia realitat sociocultural

- L'objecte d'estudi
- L'etnografia: fonts, unitats d'estudi i escales d'anàlisi
- Antropologia i història

Tema 2: Relacions de parentiu i relacions de gènere

- Estructures familiars i sistemes d'herència
- Estratègies matrimonials i reproducció patrimonial
- Relacions de gènere

Tema 3: Estratègies de producció/reproducció

- Ecologia, tecnologia i treball: Pagesos i pescadors
- Estratègies de reproducció social
- Processos migratoris
- Economies rurals: continuïtats i transformacions

Tema 4: sistemes d'organització social i relacions de poder

- Sistemes de regulació d'accés als recursos
- Els "comunals" i la propietat: mar i terra
- Poders locals, caciquismes i patronatges

Tema 5: Religió, manifestacions rituals i simbòliques

- Religió i ritual al món rural
- Identitat, ideologia i expressions simbòliques

Tema 6: Processos de patrimonialització

- El patrimoni etnològic
- Els processos de patrimonialització com a acció i element de transformació social

Metodologia

Metodologia Docent:

- Classes magistrals amb suport de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (NTIC).
- Visionat i discussió de documentals etnogràfics.
- Directrius per a la cerca autònoma d'informació.
- Elaboració d'assajos i comentaris de text sobre material bibliogràfic i audiovisual (individuals o en grup).

Activitats Formatives:

- Classes teòriques i sessions de discussió orientada de documents audiovisuals i escrits.
- Presentació i discussió de casos etnogràfics i explicació de conceptes clau.
- Lectura comprensiva i discussió de textos, i anàlisi de productes audiovisuals.
- Estudi individual i discussió en equip prèvia a la presentació de treballs.
- Elaboració de treballs.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals	40	1,6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
Debats sobre audiovisuals i lectures	10	0,4	2, 3, 6, 7, 8
Tipus: Supervisades			
Tutories individuals i col·lectives	10	0,4	3, 4, 6, 7
Tipus: Autònomes			
Elaboració i presentació de treballs	30	1,2	2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11
Estudi i treball personal	52	2,08	1, 5, 6, 7, 9, 11

Avaluació

Al principi del curs es presentarà un cronograma amb les dates de les proves d'avaluació i el contingut específic de les mateixes.

AVALUACIÓ*

35%

Treball sobre monografia

35%	Examen escrit (lectures, conceptes...)
-----	--

30%	Comentaris-discussió d'audiovisual i/o lectures
-----	---

1) 15%

2) 15%

*Per aprovar cal presentar els exercicis en les dates fixades a principi de curs. Les proves no superades es podran refer durant la setmana de reavaluació (examen i/o treballs).

La presentació del primer exercici del curs en el dia del seu lliurament determinarà el següent: la persona que es presenti es compromet a ser avaluada i la persona que no es presenti constarà automàticament com a "No avaluable".

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Lliurament de treballs	30%-50%	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11
Presentacions i participació activa a classe	10%-20%	6	0,24	2, 4, 6, 7, 8, 11
Proves teòriques	40%-60%	2	0,08	1, 2, 3, 4, 6, 7, 10, 11

Bibliografia

BIBLIOGRAFIA BÀSICA EN ANTROPOLOGIA

Bonte, Pierre, Izard, M. 1996 [1991]. *Diccionario de Etnología y Antropología*, Madrid, Akal.

Cavalli-Sforza, L. y F. 1994. *¿Qui som? Història de la diversitat humana*, Barcelona, Institut Català d'Estudis Mediterranis.

Evans-Pritchard, E.E. 1976 [1937]. *Brujería, magia y oráculos entre los Azande*, Barcelona, Anagrama.

Friedman, Jonathan. 2001. *Identidad cultural y proceso global*, Buenos Aires, Amorrortu.

Gledhill, John. 2000 [1999]. *El poder y sus disfraces. Perspectivas antropológicas de la política*, Barcelona, Edicions Bellaterra.

González, Aurora, San Román, Teresa, Grau, Jorge. 2003. *Las relaciones de parentesco*, Bellaterra, Publicacions d'Antropologia Cultural-UAB.

Harris, Marvin. 1998 [1978]. *Introducción a la antropología general*, Madrid, Alianza Editorial.

Harris, Marvin. 2003. *El desarrollo de la teoría antropológica. Una historia de las teorías de la cultura*, Madrid, Siglo XXI.

Kottak, Conrad Phillip. 2003 [2002]. *Introducción a la antropología cultural. Espejo para la humanidad*, Madrid, McGraw-Hill.

Lewellen, Ted. C. 1994. *Antropología política*, Barcelona, Edicions Bellaterra.

Molina, José Luis, Valenzuela, Hugo. 2007. *Invitación a la antropología económica*, Barcelona, Edicions Bellaterra.

Morris, Brian. 1995. *Introducción al estudio antropológico de la religión*, Barcelona, Paidós.

San Román, Teresa. 1996. *Los muros de la separación. Ensayo sobre alterofobia y filantropía*, Madrid, Tecnos.

Grup 1. Aproximació etnogràfica a la diversitat cultural. El cas del Magreb

Monografia obligatòria que es llegirà al llarg del curs: Rosander, Eva Evers. 2004 [1991]. *Mujeres en la frontera. Tradición e identidad musulmanas en Ceuta*. Barcelona, Edicions Bellaterra.

Bibliografía básica sobre el Magreb

Aixelá, Yolanda. 2000. *Mujeres en Marruecos. Un análisis desde el parentesco y el género*. Barcelona, Edicions Bellaterra.

Bennani-Chraïbi, Mounia / Fillieue, Olivier (eds.). 2004. *Resistencia y protesta en las sociedades musulmanas*. Barcelona, Edicions Bellaterra.

Berque, Jacques. 1978. *Structures sociales du Haut-Atlas*, Paris, Presses Universitaires de France (1955).

Bonte, Pierre / Conte, Édouard / Hamès, Constant / Ould Cheikh, Abdel Wedoud. 1991. *Al-Ansâb. La quête des origines. Anthropologie historique de la société tribale arabe*, Paris, Éditions de la Maison des Sciences de l'Homme.

Bonte, Pierre (ed.). 1994. *Épouser au plus proche. Inceste, prohibition et stratégies matrimoniales autour de la Méditerranée*, Paris, Ed. de l'École des Hautes Études en Sciences Sociales.

Bourdieu, Pierre. 1991. *El sentido práctico*. Madrid, Taurus [1980].

---2006. *Sociología de Argelia y Tres estudios de etnología cabila*. Madrid, CIS.

Brett, Michael / Fentress, Elizabeth. 1996. *The Berbers*. Oxford, Cambridge, Blackwell.

Caro Baroja, Julio. 1990. *Estudios saharianos*, Madrid, Júcar Universidad [1955].

Chaker, Salem (dir.). 1987. "Berbères. Une identité en construction", monogràfic *Revue de l'Occident Musulman et de la Méditerranée*, 44.

Davis, John. 1977. *Antropología de las sociedades mediterráneas*. Barcelona, Editorial Anagrama.

***Eickelman, Dale F. 2003. *Atropología del mundo islámico*. Barcelona, Edicions Bellaterra [2002].**

Gellner, Ernest. 1986. *La sociedad musulmana*. México, Fondo de Cultura Económica [1981].

Gellner, E. / Micaud C. (eds.). 1972. *Arabs and Berbers From Tribe to Nation in North Africa*. Duckworth.

Geertz, Clifford / Geertz, Hildred / Rosen, Lawrence. 1979. *Meaning and Order in Moroccan Society: Three Essays in Cultural Analysis*, New York, Cambridge University Press.

González Turmo, Isabel. 2001. *La antropología social de los pueblos del Mediterráneo*. Granada, Editorial Comares.

Lacoste, Camille & Yves. 2004. *Maghreb, peuples et civilisations*. Paris, La Découverte [1995].

Lacoste-Dujardin, Camille. 1993. *Las madres contra las mujeres. Patriarcado y maternidad en el mundo árabe*, Madrid, Cátedra.

López García, Bernabé & Berriane, Mohamed (dir.). 2004. *Atlas de la emigración marroquí en España*, Madrid, Taller de Estudios Internacionales Mediterráneos - Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales - UAM Ediciones.

Ramírez, Ángeles / López García, Bernabé (eds.). 2002. *Antropología y antropólogos en Marruecos. Homenaje a David M. Hart*. Barcelona, Edicions Bellaterra.

Roque, Maria-Àngels (ed.). 1996. *Las culturas del Magreb. Antropología, historia y sociedad*. Barcelona, Institut Català de la Mediterrània.

Valensi, Lucette. 1986. "La tour de babel: Groupes et relations ethniques au Moyen-Orient et en Afrique du Nord", *Annales ESC*, n°4, pp. 817-838.

(*Obra general de referència recomanada)

Grup 2. Aproximació etnogràfica a la diversitat cultural. El cas de Catalunya des d'una perspectiva comparativa

**La monografia de lectura obligatoria pel treball es facilitarà el primer dia de classe

Bibliografía

AAVV. 1991. *Antropología de los pueblos de España*. Madrid: Akal.

Beltran, O & Vaccaro, Ismael. 2014. *Parcs als comunals. La patrimonialització de la muntanya al Pallars Sobirà*. Generalitat de Catalunya, departament de Cultura.

Caro Baroja, Julio. 1968. *Estudio sobre la vida tradicional española* Seminarios y Ediciones, S. A.

Corbin, Alain. 1994. *Les cloches de la terre. Paysage sonore et culture sensible dans les campagnes au XIXe siècle*. Paris, Albin Michel (Champs Flammarion), 1994 (reimp. 2006), 359 pp., pp., 98-154.

Díez Mintegui, Carmen. 2003. *Tradiciones culturales y legitimación del poder masculino*. *Gazeta de Antropología*, 2003, 19, artículo 15.

Ferrater Mora, Joan. 1972. *Les formes de la vida catalana. Un magistral estudi dels trets racials que conformen la vida dels Catalans*. Barcelona: editorial selecta.

Frigolé Reixach, Joan & Xavier Roigé i Ventura (coord.). 2006. *Globalización y localidad: perspectiva etnográfica*, Universitat de Barcelona.

Frigolé, Joan. 1977. "'ser cacique" y "ser hombre" o la negación de las relaciones de patronazgo en un pueblo de la Vega Alta del Segura". *Agricultura y Sociedad*, 5, 1977, pp.143-174.

Gellner, Ernest. 1985. *Patronos y clientes en las sociedades mediterraneas*. Ediciones Jucar.

Lem, Winnie. 1999. *Cultivating dissent. Work, identity, and praxis in rural Languedoc*. State University of New York.

Noelle Chamoux, Marie & Contreras, Jesus. 1996. *La gestión comunal de los recursos*. Institut català d'Antropologia.

Noye, Dorothy. 2003. *Fire in the Placa: Catalan Festival Politics After Franco*. University of Pennsylvania Press.

Prat Carós, J. 1972. "El Exvoto; un modelo de religiosidad popular en una comarca de Cataluña", *Ethnica*, 4:137-168. Barcelona.

Robertson, A. F. 2012. *Mieres Reborn: The Reinvention of a Catalan Community*. University of Alabama Press.

Roigé, Xavier & Iñaki Arrieta Urtizberea. 2014. "¿Una sociedad congelada? La representación de la sociedad rural en los museos", *Arxius de Sociologia*, n° 30, pp. 73-86.

Rubio-Ardanaz, Juan Antonio. 1994. *La antropología marítima, subdisciplina de la antropología sociocultural. Teoría y temas para una aproximación a la comunidad pescadora de Santurzi*, Universidad de Deusto.

Saguer i Hom, Enric (coord.). 2009. *Els últims hereus. Història oral dels propietaris gironins, 1930-2000*.

-2011. Forçats a foc illum. Una història oral dels últims masovers de la regió de Girona, 1930-2000.

Salazar, Carles. 2009. Antropologia de les creences. Religió, simbolisme, irracionalitat. Fragmenta editorial.

Soronellas, M.; Martorell, X.; Martí, T. (2007). "L'habilitat de triar. Memòria del treball de les dones en els magatzems de fruita seca", en: *Kesse*, 40:4-10, Tarragona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials.

Soronellas, M. 2006. Pagesos en un món de canvis. Família i associacions agràries. URV

Terradas, Ignasi. 2005 "Els orígens de la institució del'hereu. Vers una interpretació contextual". Quaderns de l'ICA, núm. 6. Barcelona.

-1994 (2ª versió revisada) La qüestió de les colònies industrials. L'exemple de l'Atmella de la Merola. Centre d'Estudis del Bages.

-1973. Antropologia del campesino catalan

Toscas i Santamans, Eliseu. *L'Estat i els poders locals a la Catalunya del segle XIX. Una visió des de Sarrià (1780-1860)*. Pròleg de Raffaele Romanelli. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997. 344 p.

Thomas, Keith. 1989. "Historia y Antropología" a *Historia Social*, núm. 3, pp. 62-101.